

STEP BY STEP... PRINTRE AMINTIRI

Profesor învățământ primar **Ioana Taru***

Rezumat

Alternativa Step by Step a împlinit în acest an 20 de ani de la implementarea în învățământul românesc. Elementele inovatoare (abordarea unor metode de predare – învățare – evaluare ce respectă personalitatea copilului, individualizarea educației, activitatea în centre de activități), precum și principiile ce stau la baza acestei alternative, au făcut ca acest program să se extindă în toată țara, atât la nivel preșcolar, cât și primar. În școala gimnazială nr. 5 din București, alternativa funcționează de 16 ani, începând cu acest an școlar, numărul claselor Step by Step a depășit numărul claselor de învățământ tradițional din ciclul primar. Articolul cuprinde opinii cu privire la abordarea și integrarea alternativei în școlile cu învățământ de stat, făcând distincția între particularitățile acesteia și învățământul tradițional.

Cuvinte-cheie: alternativă educațională, curriculum integrat, studiu tematic, evaluare continuă.

Abstract

This year Step by Step reached 20 years since its implementation in the Romanian educational system. The innovative elements (the approach by using teaching, learning and evaluation methods which take into account child personality, the personalisation of education, the activity in activity centres), as well as the principles on which this alternative is based, have led to the spreading of this program in the entire country, both at pre-school, as well as at primary-school level. At School No. 5 in Bucharest the alternative has been successfully working for sixteen years, and, starting this school year, the number of Step by Step classes has surpassed the traditional method classes at primary school level. The article presents both views regarding the approach and the integration of alternative education in public schools distinguishing the Step by Step particularities and the traditional system.

Keywords: alternative education, integrated curriculum, thematic study.

1. Introducere

Termenul de „alternativă educațională” nu mai reprezintă o noutate în peisajul învățământului românesc. În România funcționează deja 6 din cele 46 de

* școala gimnazială nr. 5, sector 1, București
 tara_ioana@yahoo.com

alternative educaționale recunoscute pe plan mondial (Step by Step, Waldorf, Montessori, Pedagogia curativă, Planul Jena și Tehnicile Freinet), iar de ceva vreme a apărut și conceptul de „homeschooling” – puțin cunoscut, însă practicat pe scară tot mai largă de părinți care au lucrat în străinătate, odată întorși acasă, s-au confruntat cu probleme de adaptare a copiilor la sistemul național de învățământ. Cert este faptul că toate alternativele pun în centrul atenției grija față de copil, încurajând implicarea familiei și a comunității în procesul educativ, promovând dezvoltarea unui sistem educațional de calitate, democratic, care asigură respectul pentru diversitate.

Step by Step este una dintre metodele alternative de educație a copiilor, de la naștere până în adolescență. Elaborarea metodei și licența ei aparțin Children Resource Internațional din Washington – SUA. În România, programul Step by Step a debutat în 1994, sub numele de Head Start, la inițiativa Fundației pentru o Societate Deschisă. A fost acreditat ca alternativă de către Ministerul Educației Naționale în conformitate cu aprobarea Consiliului Național pentru Alternative nr. 10015/30 mai 1995. Din 1998 este gestionat de Centrul Step by Step pentru Educație și Dezvoltare Profesională.

2. Step by Step vs învățământ tradițional (principiile și particularitățile alternativei)

Alternativa Step by Step respectă tradiția și standardele învățământului tradițional din țările unde a fost implementat, predarea urmând curriculumul național. Promovând educația centrată pe copil și orientată după nevoile acestuia, încurajând implicarea familiei în educație și susținând includerea copiilor cu nevoi speciale în învățământul de masă, programul Step by Step a cunoscut în ultimii 20 de ani o dezvoltare continuă la nivelul învățământului preșcolar, primar și gimnazial.

Potrivit stadiului individual de dezvoltare, fiecare copil lucrează și învață în ritmul propriu, mergând spre cunoașterea lumii înconjurătoare și identificarea comportamentelor utile pe care și personale. În Step by Step, metodele abordate respectă personalitatea acestuia, individualizarea fiind facilitată de organizarea clasei pe centre de activitate.

Într-o astfel de clasă, există Centrul de citire, Centrul de scriere, Centrul de științe, Centrul de matematică, Centrul de artă și un Centru de construcții, care sunt zone delimitate între ele de rafturi cu materiale didactice specifice acestor activități. Sarcinile de lucru specifice, concepute de învățător, dau posibilitatea copiilor să exerseze abilitățile care urmează să fie dobândite sau

se le combine cu altele deja asimilate. Ele sunt progresive, astfel încât să permit fiecărui copil să le poată rezolva în ritmul și la nivelul său. Desfășurându-și activitatea în aceste centre, copiii comunică și colaborează la realizarea unor sarcini comune, iar cadrul didactic stă alături de ei la mese, purtând discuții de la egal la egal. Împreună trăiesc impresiile, aștepărilor, stabilirea regulilor de grup se realizează la „scaunul autorului”, unde fiecare copil devine personajul principal la un moment dat. Aici fiecare își prezintă rezultatele, ideile, ascultând observațiile și sugestiile celorlalți. „Scaunul autorului” este locul unde începe și se încheie ziua (dimineața se prezintă activitățile planificate, noaptea; pe parcursul zilei se fac evaluările activităților de la centre și în încheierea zilei se trag concluzii, se continuă evaluarea, se fac sugestii și se împărtășesc experiențele).

„Programul Step by Step pentru învățământ primar recunoaște, respectă și sprijină rolul părintelui ca primul profesor și expert asupra copilului său”, după cum se subliniază în „Predarea după necesitățile copilului” (Walsh, 1998).

Alternativa încurajează implicarea părinților ca voluntari în viaa școlii. O școală prietenoasă creează climatul potrivit implicării părinților în diverse activități. Ca voluntari, părinții își oferă timpul, cunoscându-și talentele pentru a ajuta școala să-și dezvolte o tradiție în acest sens. Cercetările au arătat că efectele unei asemenea cooperări au un impact pozitiv asupra dezvoltării personale și intelectuale a copilului (similă implicării părinților în viaa clasei și a școlii, încrederea în sine crește). Școlile care amenajează un spațiu special pentru părinți transmit un mesaj clar despre seriozitatea cu care privesc parteneriatul cu aceștia și respectul pe care îl au pentru contribuția lor la procesul instructiv.

Specific alternativei este programul zilnic de 8 ore care se desfășoară sub îndrumarea a două învățătoare la fiecare clasă. Cu un orar prelungit, activitatea celor două cadre didactice se completează în centrele de activitate, acestea găsim timp pentru copiii care utilizează alte demersuri de lucru decât cele predate (demersuri care nu sunt greșite, ci doar individuale, adecvate minții și temperamentului respectivului copil). Predarea pe unități tematice (studiu tematic) constituie o altă particularitate a acestei alternative și presupune integrarea diferitelor discipline prin explorarea unei idei interesante care se leagă de mai multe domenii. Studiul tematic subliniază activitățile care pretind gândirea individuală, folosirea experiențelor personale, capacitatea de a face distincții și de a lua decizii, inițiativă și spirit de colaborare. Abordarea tematică a predării pune accentul pe aspectele intelectuale, sociale, emoționale și estetice ale dezvoltării copilului. Utilizând

predarea pe unități tematice, se dă posibilitatea copiilor să folosească o gândire originală.

Pornind o unitate tematică, profesorul/învățătorul arată copiilor că este interesat de preocupările lor și le urmărește permanent progresele. Dirijând învățarea prin conversații ce orientează atenția asupra conținutului, copiii sunt ajutați să ajungă la o gândire structurată. Prin dialoguri deschise dobândesc competențe de gândire și exprimare, precum și încrederea în forțele proprii. În acest mod găsim noi căi de aplicare a cunoștințelor dobândite. Predarea tematică este benefic nu doar pentru elevi, ci și pentru părinți ce sunt astfel implicați în activitatea clasei (împărțind experiențele lor în cadrul diverselor activități). În final, proiectul va reflecta modul cum copiii își construiesc propria înțelegere, cum interpretează și încorporează informațiile, stabilind legături între diversele discipline de studiu.

Într-o abordare alternativă, evaluarea urmărește sprijinirea copilului în depășirea propriilor limite. În mod tradițional, evaluările se concentrează asupra responsabilității elevilor, prin folosirea frecventă a evaluării de tipul *creion în hârtie*, ca lucrări pe nivel de clasă, și teste standardizate. În clasele Step by Step evaluarea are loc continuu și reflectă experiențele reale și valoroase de învățare. Observațiile pot fi consemnate în timpul derulării activităților la centre, la Scaunul autorului, în timpul discuțiilor individuale copil – profesor.

Caietele de evaluare reprezintă documentul oficial al clasei, alături de catalog, și inventariază componentele achiziționate de fiecare copil în parte. Portofoliile sunt mape cu lucrări care constituie oglinda progresului copilului față de sine. Reflecțiile recente privind evaluarea subliniază importanța descoperirii a ceea ce copiii tău și pot face și se concentrează mai puțin asupra a ceea ce copiii tău și nu pot face.

Îmbucăritor este că tot mai multe elemente din filozofia acestei alternative, precum și practici, se regăsesc în învățământul tradițional. Pentru programul clasei pregătitoare a fost preluat modelul întâlnirii de dimineață cu etapele ei (agendă, calendar, mesaj, noutăți), aranjarea sălii de clasă, predarea integrată. Succesul educațional nu este asigurat doar de ergonomia sălii de clasă. Maniera de a predă este la fel de importantă ca și materia predată.

În alternativa Step by Step cadrele didactice caută să se asigure că orice copil achiziționează și dezvoltă aptitudini fizice, cognitive, emoționale, etico-morale, artistice, teoretice, sociale și practice pentru a participa la o societate democratică, deschisă.

3. Step by Step... printre amintiri

Au trecut 20 de ani de la implementarea acestei alternative educaționale în România, 16 ani de când lucrez urmând filozofia și principiile Step by Step. În 1998 începeam un nou an școlar când primul „pas” în „step by step”, cu speranțe și dorința de schimbare. Un nou început, o nouă viziune – după un training de excepție cu promotorii americani ai acestei alternative.

Oferta educațională la colii era cunoscută de părinți, așa încât până în septembrie clasa era completă (25 elevi). În perioada 1-15 septembrie am avut întâlniri cu părinții pentru a prezenta principiile, particularitățile, avantajele alternativei, precum și metodele de predare. O parte a lor cunoștea filozofia Step by Step (ceea ce a constituit un avantaj), deoarece copiii frecventaser grădini în această alternativă, iar acum părinții doreau continuitate în același sistem. Pentru ceilalți părinți, hotărâtor a fost faptul că programul era prelungit (8:00 – 16:00), iar din punctul de vedere al conținuturilor educaționale, Step by Step urma aceeași programă funcțională în învățământul tradițional. Fapt care a oferit copiilor din alternativă șanse egale cu ale celor din învățământul tradițional, în condițiile în care nu exista posibilitatea continuării alternativei în ciclul gimnazial de învățământ.

Convingerile educaționale ale părinților trebuie să fie convergente cu oferta educațională la colii. Alegerea uneia sau alteia dintre formele de învățământ înseamnă însă o cunoaștere profundă a propriului copil, a nevoilor lui de dezvoltare personală și socială. Atmosfera relaxată din clasă și stilul de lucru i-au făcut însă pe unii părinți să devină neîncredători în șansele de reușită ale acestui program. Pe parcursul primelor luni de școală, s-au creat două „tabere” – grupul celor care doreau ca educația să se facă într-un stil ceva mai „serios”, copilul să stea pe scaun, să nu vorbească sau să se consulte cu colegul în timpul activităților, și al celor care doreau activități în care copilul să lucreze în ritmul propriu, să pună întrebări, să aibă posibilitatea de a face alegeri.

Valorile promovate de alternativă și opiniile referitoare la educație ale unor părinți nu au mai coincis la acel moment, drept urmare au ales să-și mute copiii în sistemul tradițional pe care-l cunoșteau și cu care erau familiarizați.

Așa începeam noul an școlar 1998-1999. Drumul ales se dovedea a nu fi atât de simplu cum îl văzusem și îl visasem în perioada cursurilor! Din fericire, coordonatorii alternativei au fost alături de noi susținându-ne în activitatea începută cu atâta entuziasm. În acea perioadă, nu doar părinții au fost

neîncreztori în viabilitatea și rezultatele finale ale acestei modalități de abordare a educației, ci și unii dintre cei care se aflau în poziții de conducere (în inspectoratele școlare). Au existat momente în care cei veniți în control au sugerat ca fiind mult mai potrivit organizarea activității după metodologia învățământului tradițional. „Nel muririle” veneau din neînțelegerea parțială a practicilor educative, iar la aceasta se adăuga și lipsa unui cadru legislativ adecvat. Ulterior, Legea Educației Naționale nr. 1/2011 a oferit claritate și legitimitate tuturor alternativelor educaționale.

Step by Step s-a extins încet și sigur în școala noastră. Activitatea a continuat, părinții care au ales să-lase copiii să învețe în această alternativă s-au implicat din ce în ce mai mult în activitățile clasei. Timp de 6 ani s-a mers organizat cu o singură clasă de Step by Step, apoi s-a înființat în fiecare an școlar câte una în paralel cu clasele din învățământul tradițional. În acest an școlar am început cu două clase pregătitoare și una de învățământ tradițional. Din cele 11 clase de învățământ din ciclul primar, 6 sunt organizate după modelul Step by Step și 5 după modelul de învățământ tradițional.

Proiectul a presupus restructurarea cadrului de organizare și funcționare al școlii, însă când se dorește învățământ de calitate nici un efort nu e prea mare. Mă bucur că directorii școlii din ultimii 16 ani, dar și colegele mele, au înțeles și au dorit acest lucru.

De-a lungul timpului, am optat pentru alternativă părinții pentru care progresul academic nu era echivalent cu introducerea noțiunilor avansate cât mai devreme; cei care doreau ca după școală copilul lor să aibă timp de activități recreative și nu să stea în casă rezolvând nenumărate teme; cei care și-au dorit o școală unde copilul să descopere efectele și mijloacele colaborării cu colegii în locul unei competiții pe criterii standard impuse de adulți, un loc unde copilul să învețe ce este toleranța. Aceștia au fost părinții care s-au implicat activ în programul clasei, alături de copil și învățător. Însă au fost și părinți care au preferat sistemul doar pentru programul orar (8:00 – 16:00) fără costuri suplimentare. Și-au pierdut interesul pentru școală începând cu clasa a II-a, astfel încât în clasa a IV-a nu ajungeau decât la ședințele lunare.

De ce am ales să lucrez într-un sistem alternativ? Am ales sistemul alternativ pentru că îmi doream să ies din tiparul „uniformizant” al activităților didactice din învățământul tradițional, doream un sistem de învățământ care utilizează tehnici și metode de lucru performante, în pas cu evoluția societății în care trăiam.

Elevii care au avut ansa să aibă dascăli dedicați învățământului (fie el alternativ sau tradițional) vorbesc și își amintesc cu drag și respect despre cei care le-au influențat viața. Eficacitatea sistemului este validată de aceștia după ani de zile de la încheierea unui ciclu de învățământ. În urma discuțiilor cu foștii mei elevi, a rezultat că au apreciat formarea competențelor de învățare, că își pregătirea pentru viață. Ajungând în liceu sau facultate au realizat că erau obișnuiți să lucreze în echipă, să coopereze, își asumau cu ușurință responsabilități, aveau curajul de a-și exprima opiniile. Principalul câștig al celor ce învață în alternativa Step by Step este că sunt pregătiți să facă față provocărilor vieții.

„M-am tot gândit cum aș putea cuprinde în câteva cuvinte experiența mea de la Step by Step. Oricât mi-aș dori, nu pot! Și asta pentru că Step by Step e o stare de spirit, e o legătură sufletească formată între noi și învățători, care este la fel de vie și în prezent, în ciuda trecerii atâtor ani de zile” spunea R. B. (acum masterand la Facultatea de Jurnalism), când a venit să mă viziteze în prima zi de școală a acestui an școlar. Nici eu nu puteam sintetiza mai bine ce înseamnă Step by Step. R.B. a fost una dintre primele beneficiare ale unui învățământ „altfel” cu 16 ani în urmă. Ce înseamnă „altfel”? În acest caz, nu putem spune decât că „altfel” înseamnă pur și simplu normalitatea dintr-un sistem în care copiii nu devin mingi pasate între părinți, cadre didactice și școală. Viabilitatea alternativei este evidențiată la sfârșitul fiecărui ciclu de 4 ani prin reluarea unui nou ciclu (când, de cele mai multe ori, cererile pentru clasele de Step by Step depășesc oferta școlii).

Cum facem să-și învățăm pe copiii să-și folosească mintea și nu doar să tocească la una sau alta dintre materiile cuprinse în program?

Tot R.B. ne dă un posibil răspuns, continuând să depene firul amintirilor: „Îmi amintesc cu drag că pentru mine mersul la școală nu era o povară (...) Veneam în fiecare zi nerbdătoare să aflu lucruri noi și să văd ce experiențe ni se pregătesc, pentru că la noi nici o zi nu semăna cu cea precedentă, fie că era vorba de cursuri de actorie, înot, karate, excursii la muzee sau alte tipuri de activități inedite. Corespondența, sub forma scrisorilor sau a lucrărilor (de tipărit sau art), pe care o realizam cu elevii din alte țări, o înminteam ca fiind fascinant pentru mine la vremea aceea, datorită faptului că era prima formă de contact cu o cultură diferită de cea românească. Mă consider extrem de norocoasă că am avut ansa să fac parte dintr-un asemenea colectiv, care a contribuit enorm la ceea ce sunt acum (...). Anii petrecuți la Step by Step reprezintă, fără îndoială, cei mai frumoși ani ai copilăriei mele, iar singurul regret pe care îl am este că a durat prea puțin!”

4. Concluzii

Pentru desfășurarea în condiții optime a programului Step by Step în școlile cu învățământ de stat, particularitățile alternativei pot fi încorporate regulamentelor de ordine interioară. În acest mod, activitățile alternativei nu mai sunt privite ca un factor perturbant atunci când orele se desfășoară pe o perioadă mai mare sau mai mică decât intervalul standard din învățământul tradițional și se întâmplă ca pauzele să nu coincidă.

Familia este principalul partener al școlii în educarea copilului. Acest lucru este menționat în planurile manageriale ale directorilor de școli, dar când vine vorba despre aplicarea în practică, lucrurile nu mai merg bine. Restricționarea accesului părinților în școală împiedică buna colaborare.

Prezența părinților în școală trebuie privită ca un aspect benefic în primul rând pentru copiii și apoi pentru cadrele didactice în școală. Fiind în mijlocul acțiunii, părinții în elegeră mai bine cum se realizează actul învățării, cum reacționează copilul și în diversele ipostaze ale actului didactic și poate continua acasă în același spirit (de câte ori nu ați auzit spunându-se că „doamna a lucrat și a explicat altfel...!”). Implicarea părinților în activitățile clasei oferă continuitate între educația oferită de școală și cea realizată de ei. Dacă profesorii învață să-și privească pe părinți ca pe niște parteneri, colaborarea cu aceștia transformă școala într-o comunitate adevărată.

În școala noastră acest fapt a devenit realitate. Centrul Step by Step pentru Educație și Dezvoltare Profesională acordă asistență tehnică permanentă școlilor, cadrelor didactice și părinților din alternativă. Anual se realizează cursuri de formare dedicate profesorilor. După ce se face specializarea pentru fiecare an de învățământ, cursurile devin opționale putând fi reluate doar de profesorii ce doresc acest lucru.

Pentru că există un interes din ce în ce mai mare pentru programul Step by Step, considerăm că ar fi binevenită crearea unei rețele cu cei ce lucrează în această alternativă, ceea ce ar duce la realizarea unui schimb de informații în timp real. Internetul și rețelele de socializare (care au devenit parte integrantă din viața noastră) constituie oportunități de îmbunătățire a activității.

Discuțiile avute cu colegii din alternativă au relevat că doresc parcurgerea unor cursuri pe teme specifice Step by Step: managementul clasei orientat după nevoile copilului, comunicarea între școală și părinți, modul cum pot fi incluși părinții în activitățile clasei, dar și cursuri despre tehnici de lucru în

echip al adul ilor (înând cont c se lucreaz cu doi profesori/ înv tori i pân se formeaz echipa, uneori, e nevoie de ceva timp).

Un alt aspect ce ar putea duce la îmbun t irea activit ii ar fi ca directorii s aib puterea de a decide când i cum pot p r si incinta colii profesorii care doresc s predea în alt parte. Pentru desf urarea orei de tiin e în parcul din apropierea colii, a orei de matematic în pia a agroalimentar sau a orei de abilit i practice într-un muzeu (pentru a da doar câteva exemple) este nevoie de ob inerea unui aviz favorabil din partea inspectoratului municipal/ jude ean. În aceste condi ii, spontaneitatea caracteristic alternativei nu- i mai g se te rostul.

Chiar i acum, dup atât ia ani de func ionare a programului, consider c ar fi util s se organizeze periodic training-uri cu inspectorii colari (care vin i pleac), dar i cu directorii de coli în care exist clase Step by Step, astfel încât percep ia lor despre sistem s fie cea corect . Pentru a lucra în Step by Step este nevoie de disponibilitate, flexibilitate, deschidere, d ruire i lista r mâne deschis .

Problemele cotidiene ale societ ii în care tr im ne fac de multe ori s uit m care sunt nevoile copiilor. În calitate de pedagogi educ m mintea, dar i inima. Dac accept m aceast idee, rezultatele vor fi pe m sura efortului.

REFERIN E BIBLIOGRAFICE

- Bane, Colleen. *Bun diminea a! M bucur c e ti aici. Manualul cadrului didactic pentru întâlnirea de diminea* . Bucure ti: RO MEDIA, 2004.
- Tankersley, D. (coord.). *Instrument de dezvoltare profesional pentru îmbun t irea calit ii practicilor educat ionale în grupe i clase de copii*. Bucure ti: Centrul Step by Step, 2013.
- Walsh, K. Burke. *Predarea orientat dup necesit ile copilului*. Bucure ti: CEDP, 1998.
- Walsh, K. Burke. *Crearea claselor orientate dup necesit ile copiilor de 8, 9 i 10 ani*. Ia i: Cermi, 1999.
-